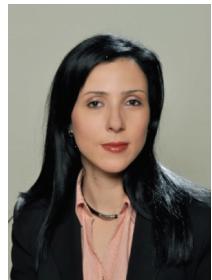

Franciska Žitia Imeri

Saranda Bogaj Šeremeti

TORTURA

1. Definicija torture

Tortura je nečovečan, ponižavajući i degradirajući čin, svesno preduzet od strane službenog lica, u cilju dobijanja informacija od te osobe, ili različitih priznanja o delima koja su izvršena ili se sumnja da su izvršena.

Mučenje kao okrutno postupanje, koja vuče svoje korene iz rane istorije, ali je prisutna u velikom broju zemalja čak i danas.

Kako bi bolje shvatili razmatranje izabrane teme, prvo treba da shvatimo i ispitamo ono što podrazumevamo pod torturom.

Tortura je „teško fizičko nasilje ili mučenje različitim sredstvima i načinima, koje se primenjuje nad nekim da bi progovorio, otkrio tajne, kako bi se potčinio, otkrio krivicu i saučesnike, i sl; kada se neko tuče, ostavljanja bez hrane, bez vode i bez sna, itd.

Dok se međunarodnim pravom tortura definiše u još širem smislu: „tortura označava svaki akt kojim se jednoj osobi namerno nanosi bol ili teška telesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobine informacije ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za delo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zatražila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga utemeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja deluje u

službenom svojstvu ili na njen podsticaj ili njenim izričitim ili prečutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posledica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju.”

Tortura se primenjivala još od početka ljudske civilizacije. Ona je u Evropi kulminirala u periodu inkvizicije. Tortura je primenjivana kao glavno sredstvo na teritoriji Sovjetskog saveta i u ostalim komunističkim zemljama istočne Evrope. Konvencija UN od 26. juna 1987, torturu definiše na sledeći način: „Tortura označava svaki akt kojim se jednoj osobi namerno nanosi bol ili teška telesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile informacije ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za delo što ga je ona ili neka treća osoba počinila, da bi se ta osoba zatražila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga” Karakteristike ovog krivičnog dela su:

1. U smislu krivične odgovornosti ova krivična radnja se može izvršiti **samo namerno**,
2. Ovu krivičnu radnju može izvršiti **samo službena osoba** i to samo ako ovu radnju izvrši kada deluje u službenom svojstvu
3. Za utvrđivanje ovog krivičnog dela je potreban i određeni cilj kada službena osoba koristi silu da bi dobila izjavu os umnjičenog.

2. REGULISANJE U DOMAĆEM I MEĐUNARODNOM ASPEKTU

Mnogi mogu postaviti pitanje: Kakve veze imaju ljudska prava sa razvojem neke zemlje ili ostalim pitanjima koja se povezuju sa istim? Koja je uloga i funkcija koje one igraju u razvoju i ekonomskom, socijalnom i moralnom razvoju države? Najbolji odgovor na ovo pitanje su dali muškarci Evrope posle razaranja iz Drugog svetskog rada. Oni su odlučili da izgrade Evropu koja se zasniva na najopširnije osnove a ne samo na ekonomski razvoj, slobodu tržišta. Smatralo se potrebnim da se obnovi kontinent na osnovu poštovanja posebnih vrednosti, prava i sloboda koje određuju koncept pravne države koja čini srž demokratskog društva. Stoga su uvideli da se

društvo ne može izgraditi ako pojedinac, poštovanje njegovog dostojanstva i prava koja proističu iz istog nije u centru pažnje.

Savet Evrope i Evropska konvencija o ljudskim pravima su rođeni iz te potrebe i tog uverenja.

Zajedno sa Velikom (Magna) poveljom i francuskom deklaracijom o ljudskim pravima, Bil o pravima Sjedinjenih država je služio kao model za Univerzalnu deklaraciju ljudskih prava, koja određuje da je „...bitno je da ljudska prava budu zaštićena pravnim poretkom kako čovek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja“. Takođe jedan od osnovnih načela međunarodnog prava o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda čini i član 5. ove Deklaracije koji određuje „Niko se ne sme podvrgnuti mučenju ili svirepom, nečovečnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju“; takođe je i članom 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima predviđena zabrana svih oblika torture: „Svako lice ima pravo na poštovanje i zaštitu fizičkog i psihičkog integriteta. Niko ne može biti podvrgnut mučenju ili svirepim nehumanim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima“, zato što su ovi oblici torture zabranjeni i Poveljom o osnovnim pravima EU (poglavlje I, članovi 3 i 4) usvojenoj u Nici, 17.12.2000.

Takođe, Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 3. određuje: „Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“ (Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4.11.1950, stupila na snagu 3.09.1953; Evropska konvencija o sprečavanju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, Strazbur, 26.11.1987., stupila na snagu 1. februara 1989., stavovi 3 i 4.)

2.1 Tortura prema Krivičnom zakonu Kosova

Ovaj zakon je torturu kao krivično delo ubacio pod krivičnim delima protiv ljudskih prava i sloboda – član 165.

Prema KZK: službeno lice ili lice koje deluje na podsticaj ili uz pristanak ili prečutnu saglasnost službenog lica, koje izvrši čin mučenja biće kažnjeno zatvorom od pet do petnaest godina.

Ovaj zakon je usvojen 2003. godine, a stupio je na snagu 2004. do kada je važio Krivični zakon Srbije koji se mnogo razlikuje od sadašnjeg Krivičnog zakona Kosova posebno u odnosu na kažnjavanje.

Bivša Jugoslavija je poznata kao zemlja koja je najmanje sprovodila važećeg zakone, zakone koje su doneli njeni organi, ali i sproveđenje sporazuma i konvencija koje je potpisala i u kojima je jedna od potpisnica.

Mi i dalje trpimo posledice tog stanja anarhije, u kosovskim zatvorima se ni dan danas ne primenjuju prava zatvorenika u određenoj meri, gde često nailazimo na proteste istih.

Prema Kosovskom centru za rehabilitaciju žrtava torture, 2006. godine je registrovano 500 žrtava torture.

3. EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Prava zaštićena članom 3. Konvencije su direktno povezana sa ličnim integritetom i dostojanstvom svakog pojedinca. Što znači da su sloboda od torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja prava od posebnog značaja. To su istovremeno i pravila koja pružaju mogućnost utvrđivanja tog da li je neka država ozbiljno povredila neko od tih prava. Ova dva elementa su dovela do tog da Komisija i sud, u većini slučajeva, strogo tumače odredbe člana 3.

Sud i Komisija priznaju tri pojma člana 3. u skladu sa kršenjem strogosti postupanja ili posebnog kažnjavanja. Oni su za svaki pojам odredili standarde zabranjenog ponašanja i to:

- Tortura – namerno nečovečno postupanje izaziva ozbiljne patnje.
- Nečovečno postupanje – izazivanje intenzivne fizičke i psihičke boli.

- Ponižavajuće postupanje – zlostavljanje koje ima za cilj da kod žrtve izazove strah i inferiornost, koja će dovesti do ponižavanja i eventualno razbiti njihovo fizičko i moralno stanje.

Važno je naglasiti da Komisija i sud, i pored pojedinačnih žalbi zatvorenika u vezi sa kršenjem člana 3., nisu otkrili nikakvo mučenje. Sud je utvrdio kršenje člana 3. onda kada su pojedinci dostavili dokumentaciju na vreme u vezi sa štetom koja im je naneta tokom perioda provedenog u pritvoru i kada vlada nije ponudila poverljivo alternativno objašnjenje u vezi sa razlogom te štete.

Sud je utvrdio povredu člana 3 u slučaju Soering protiv Ujedinjenog kraljevstva (1989), u kojem će se mladi Nemac, ekstradiciju kojeg su zahtevale SAD zbog ubistva koje se kažnjava smrću, suočiti sa mogućnošću na dugogodišnju kaznu zatvorom „umesto smrtne“. Međutim, sud je priznavajući da je smrtna kazna legitimna u SAD, izjavio da bi primena smrtnе kazne bila u suprotnosti sa pravima koja su garantovana članom 3 i da bi Velika Britanija za to morala odgovarati u skladu sa Konvencijom.

U jednom drugom slučaju sud je utvrdio povredu smatrajući da bi tamo gde je finansijska ili emotivna pomoć i slab kvalitet zdravstvenih usluga u mestu povratka nedovoljan da zadovolji potrebe pojedinca u završnoj fazi AIDS-a (D protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1997).

4. SUD U STRAZBURU

Nijedan organ ni državna institucija nema pravo na gonjenja, hapšenje, mučenje, zatvaranja, torture i terora nad nijednim licem koje traži realizaciju svojih prava i sloboda, zato što su ta nehumana i neljudska dela civilizovanog sveta zabranjena i kažnjiva u skladu sa normama i pravilima međunarodnog prava i pozitivnog pravnog poretku, i zato što predstavljaju zločin, odnosno krivično delo koje je kažnjivo od strane Međunarodnog suda Ujedinjenih nacija i Evropskog suda za ljudska prava.

Osnivanje suda jedinstvenih nadležnosti u celom svetu dokazuje želju za tim da se teži ka tome da ova Konvencija bude više od još jedne izjave.

Od samog osnivanja, rad Saveta Evrope je bio usmeren na ispunjavanje poštovanja ovih pravnih kako u pravnom pogledu tako i u praksi država članica. Prema tome, sud igra značajnu ulogu za transformisanje prava u realnost za stotine hiljada ljudi koji su pronašli svoje rešenje u Strazburu, dok su odluke istog rezultirale neočekivanim izmenama zakona i prakse država članica, u korist svih.

Glavna odgovornost za sprovođenje EKLjP sigurno leži u nacionalnim vlastima. Sud u Strazburu predstavlja poslednju opciju i obezbeđuje rešenje za mali broj pojedinaca. Kako bi sudije i tužioci bili u stanju da ispune ovu značajnu obavezu, oni moraju biti pravilno obučeni. Savet Evrope pozdravlja napore albanskih vlasti u svim oblastima obučavanja u školi za magistraturu. Što više predmeta bude rešeno u nacionalnom суду, sve manje ljudi će biti primorano da šalje svoje zahteve u Strazbur.

4.1 Kako da se obratite суду у Strazburu

Ako mislite da je razlog vaše žalbe zasnovan na kršenje jednog od prava garantovanog Konvencijom, ili nekim od Protokola, prvo pošaljite sekretaru suda u Strazburu pismo koje sadrži sledeće podatke. Ovo pismo se šalje na sledeću adresu: Le Greffier de la Cour européenne des Droits de l'Homme Conseil de l'Europe F-67075 STRASBOURG CEDEX FRANCE. Vaše pismo možete napisati na albanskom jeziku ili nekom drugom stranom jeziku i treba sadržati: kratak opis razloga vaše žalbe, kao i citat jednog ili više prava koje garantuje Konvencije a koje mislite da je prekršeno. Ovo ćete uraditi nakon što ste pročitali Evropsku konvenciju za ljudska prava i našli relevantan član, npr. zabrana torture (član 3.), pravo na redovan proces (član 6.), zabrana diskriminacije po osnovu nacionalnog ili verskog porekla (član 14.), itd. žalbe koje ste podneli npr. Apelacionom суду ili Višem суду.

Listu donetih odluka za vaš slučaj od strane javnog organa, tačno navodeći: datum, sadržaj i organ koji je doneo. Pismu priložite i kopiju tih odluka. (ova dokumenta vam neće biti vraćena, pa je u vašem interesu slanje kopije a ne originala). Žalbu možete poslati lično ili preko ovlašćenog advokata, ili bilo kojeg drugog lica koje ste pismeno ovlastili. Sekretar suda će vam odgovoriti. Možda će vam tražiti dodatna dokumenta, dodatne podatke ili

objašnjenja u vezi sa vašom žalbom. Može vas informisati o načinu tumačenja Konvencije u sličnim slučajevima. Onda kada je prilikom prijema vaše žalbe došlo do evidentnih prepreka, vi ćete o tome biti obavešteni. Ako na osnovu vaše prepiske sa sekretarom dođe do tog da se vaša žalba može registrovati kao zahtev upućen sudu u Strazburu i ako vi želi to, sekretar će vam poslati obrazac koji se koristi za službeno podnošenje vašeg zahteva. Nakon što ste ga ispunili i poslali sekretaru, vaš zahtev će biti predstavljen sudu. Sekretar će vas informisati o toku postupka. To se na početku odvija pismenim putem. Što znači da vi ili vaš ovlašćeni zastupnik ne mora biti prisutan u sudu. Ako je moguće, bilo bi bolje da angažujete advokata koji će podneti vaš zahtev. Kasnije, tokom postupka, ako je potrebno, možete dobiti pravnu pomoć ukoliko nemate raspoloživih sredstava za angažovanje advokata. Međutim, ova pomoć vam se ne može dati u trenutku podnošenja zahteva, već samo nakon što je zahtev prihvачen za razmatranje od strane suda u Strazburu.

Zaključak

Znači, svaki akt torture ili svako kažnjavanje ili nečovečno i degradirajuće postupanje predstavlja povredu ljudskog dostojanstva i smatraće se kršenjem ciljeva Povelje Ujedinjenih nacija i kao kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

Iako zabranjena međunarodnim pravom i kažnjiva nizom međunarodnih konvencija, tortura nastavlja da bude prisutna i rasprostranjena i u naše vreme. Tortura i zlostavljanje se i dalje praktikuju u velikom broju zemalja, uključujući i potpisnice Konvencije protiv svih oblika torture. Međunarodni pritisak može naterati vlade da iskoriste svoju vlast za sprečavanje torture, dajući nam tračak nade da će jednog dana tortura biti samo istorija.

Prema podacima Ujedinjenih nacija tortura je prisutna u velikom broju zemalja, iako je kažnjavanje iste od strane međunarodne zajednice i dalje deo pravosudnog sistema. Tortura je zločin i sprečavanje iste treba biti od suštinskog značaja, oko 50 zemalja, uključujući Iran, Burmu i Vijetnam, nije potpisalo međunarodnu konvenciju UN o sprečavanju torture iz 1987. godine pa se iste pozivaju da to urade i da otvore svoje zatvore za kontrolu od strane UN-a. Organizacija za ljudska prava Amnesty International je

upozorila da će se preduzeti mere i uložiti napor i sprečavanje torture u ovim zemljama.

Tortura uništava muškarce, žene i decu, porodice i zajednice. Ona onemogućava ljudski i ekonomski razvoj društva, što je jedno od prava svih ljudi.

Postoje katastrofe koje se ne mogu sprečiti, kao što je cunami. Međutim, tortura je nezgoda koju izaziva sam čovek. Vi možete sprečiti torturu i pomoći žrtve iste.

Literatura:

- Rečnik albanskog jezika „Rilindja“ Priština 1976 str.569.
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.
- Privremeni krivični zakon Kosova.
- Krivično pravo kao poseban deo, Prof. Dr Ismet Salihu.